

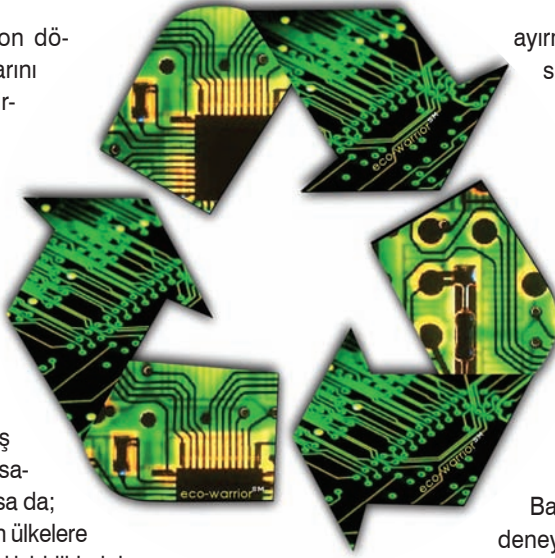
9. KALKINMA PLANI ELEKTRONİK SEKTÖRÜ'NE NASIL BAKIYOR?

Tuncay Atman
EMO Elektronik Mühendisliği Meslek Dalı Ana Komisyonu Başkanı

Elektronik sektörü için son dönem hükümetlerin algılarını anlayabilmenin en kestirme yolu, 9. Kalkınma Planı'nı incelemekten geçmektedir. Çünkü plan; hangi dünya görüşü ya da sektörleri şekillendirme-insanı biçimlendirme anlayışının yaşama geçirilmek istendiği konusunda bütün ipuçlarını yeterince içermektedir.

Planda sıklıkla temel görüş olarak her ne kadar üniversite-sanayi işbirliğinden söz ediliyor olsa da; elektronik sanayileri gelişmiş olan ülkelere baktığımızda, sözü edilen böylesi işbirliklerinin öncelikle devlet destekli ve uzun soluklu projelerle gerçekleştiği bilinmektedir. Ama 9. Kalkınma Planı'nda böyle bir projenin kesinlikle yer almadığı hemen görülebilmektedir. Planda aynı önermenin başka bir ifadesi de, "Teknoloji Transfer Merkezleri'nin" kurulması direktifidir. Amacı "Ar-Ge çalışmaları sonucu ortaya çıkartılan bilginin sanayi ve üretim boyutlarına aktarımının gerçekleştirileceği noktalar" olarak öngörülen bu merkezlerin hiçbir yerinde, asal öge olarak belirtilmesi ve yer alması gereken TMMOB'den söz edilmemesi oldukça dikkat çekicidir. Devlet içinde kurulması planlanan bu merkezlerin nasıl çalıştırılacağından, planın hiçbir yerinde söz edilmiyor oluşu da başka bir ilginçlik olarak hemen göze batmaktadır.

Elektronik sektörünün bugünü ve geleceğine ilişkin tespitler yapabilmek için, sektörü iki temel bileşeni eksen olarak irdelemek ve 10 yıla yaklaşan iktidarları ile AKP politikalarının meseleye bakışını değerlendirmek doğru olacaktır. Ancak konunun temel iki bileşenini birbirinden

ayırmadan, mühendisler ve elektronik sanayiye birlikte değerlendirmek gerekmektedir. Mühendisler konusunda AKP hükümetlerinin temel tavrını kendilerinden önceki diğer hükümetlerden de farklı olmayan bir noktadan belirlediği görülmektedir: Bütün hükümetlerin en temel isteği, her zaman yaşamda var olan evrensel meslek disiplinlerini ellerinin altında yararlanılacak unsurlar olarak görme isteğidir.

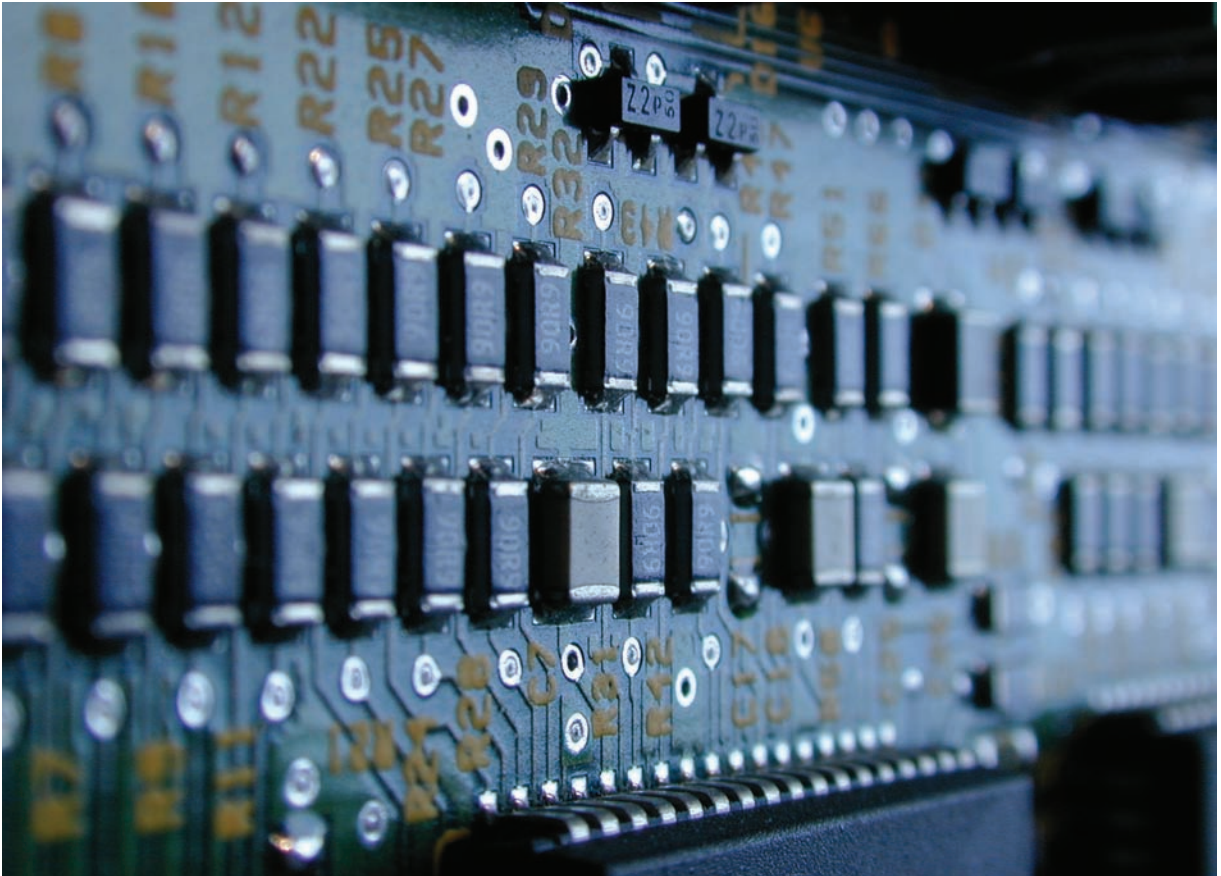
Bağımsız ve nesnel duruşu, bilgi ve deneysel birikimiyle kararlı muhalif tavrını sürdüren TMMOB, ülkemizin çok önemli meslek örgütü olma özelliğini nicel büyüklüğüyle de belirlemektedir. Hiçbir politik tavrın ya da hükümetin; eğitim kurumları sonrasında edinilen bilgi ve becerilerin mühendislikler boyutunda uluslararası kabul görecekararlı ve güvenilir bir belgelendirilme sürecinde TMMOB'yi yok sayma hakkı olmamalıdır. AKP hükümetleri iktidar oldukları süreci değerlendirme anlamında; "yükseköğretim" almış olmayı, yalnızca nicelik boyutuyla değerlendirmeyi seçmiş ve uluslararası istatistiklerdeki rakamları yükseltmek amacıyla tabela üniversiteler açmayı politikalarına daha uygun bulmuştur. Bu üniversiteler her alanda, ama özellikle de mühendislik mesleği konularında enflasyon boyutlarında mezun verir hale getirilmişlerdir. Evrensel niteliklerde olmayan, en önemli kazanım olması gereken uygulamalardan yoksun mühendislik eğitimi, yanlış eğitim politikalarının sonuçlarından birisi olarak durmaksızın yaygınlaştırılmaktadır. Rasyonel bilim konularında eğitimin olmazsa-olmaz temel ögesinin, laboratuvar ve

uygulama olması gerekirken hem de... Diğer tüm uygulamalı meslek eğitimlerinde olduğu gibi; kadavra üstünde çalışmayan, doğum olayına katılmayı reddeden tıp fakültesi mezunları ile gelişmiş laboratuvarlara gereksinim duyan mühendislik eğitiminin temel disiplinlerinden bu laboratuvarları hiç görmemiş mühendis mezunlar vermek, bu hükümetlerin nitelik konusunda görüşlerini yeterince ortaya koymaktadır.

Zaten en geniş anlamıyla “Yüksek-Orta Öğretim Binaları” (...) oluşturmak, AKP hükümetlerinin eğitim politikaları vizyonunu ortaya koyan önemli bir göstergedir. Bütün mesleklerde olması gereken, ama mühendislik mesleğinde yokluğu nedeniyle amaçlananlar konusunda ipuçları ortaya koyan diğer bir konu da ara eleman sorunudur. İş üretmek olan mühendis en önemli ortaklarından biri, ara eleman tanımını içinde yer alan ve bu eğitim sürecinden geçmiş meslek erbabıdır. Birkaç yüz bin oyun peşindeki hükümet ise, ara eleman hazırlayan okullara eğitici ve öğretici yetiştiren okulları “teknoloji fakülteleri” haline getirerek bilim ve teknolojiye ne denli önem (...) verdiğini, ayrıca kanıtlamıştır. Niteliğinin daha da geliştirilmesi önümüzde bir zorunluluk olarak duran mühendislik eğitimi, niteliğini göz ardı ederek yaygınlaştırmanın ardındaki görünür amaç; ulusaşırı sermayenin üretimlerini ve bunların

araçlarını pazarlamak üzere “satış elemanı” yetiştirecek mühendislik okulları olarak görünmektedir. Değnilmesi gereken en önemli konulardan birisi de bu noktada ortaya çıkmaktadır: Yükseköğretim Kurulu’nun (YÖK) almış olduğu bir tavsiye kararı doğrultusunda mühendislik okullarını bitirenlerin diplomalarında artık mühendis unvanı da yer almıyor. Birkaç üniversitenin bu karara direniyor olmasına karşın diğerlerinin hemen hepsi bu karara uygun olarak yalnızca lisans diploması vermeye başlamış bulunuyor. Konuyu, kısaca “Mühendis okulları artık mühendis mezun edemiyor!” biçiminde ifade etmek doğru olacaktır.

Görece elektronik mühendisliği eğitiminin, elektrik mühendisliği disiplininden daha küçük sayılabilecek yatırımlarla gerçekleştirilebildiği göz önüne alınarak ülkemizde elektrik-elektronik mühendisliği adı altında eğitim verilmesi hızla yaygınlaştırılmaktadır. Hele ki mühendis unvanının yer almadığı diplomalar da verilmeye başlanmışken... Bu ise; ilgili olmayan bazı kurumların durumdan vazife çıkartması gibi sonuçlara neden olmaktadır. Kendisinden fikir sorulan YÖK; “Elektrik-Elektronik Bölümü mezunlarının her iki mühendislik disiplini için meslek icra edebilecekleri yönünde” karar yayınlamakta hiçbir sakınca görmemektedir. Oysaki her iki disiplin, birbirlerinin yerine iş üretebilme yetisinde değildirlir. Ayrıca bu konuda karar verme hak

ve yetkisine sahip olması gereken kurum; 6235 sayılı TMMOB Yasası ve bağlı yönetmelikler uyarınca Elektrik Mühendisleri Odası'dır. Yabancı mühendislerin bizim ülkemizde çalışmalarını özendirerek yasa ve yönetmelikler hızla devreye sokulurken, kendi mühendislerimize engeller çıkarılmakta ya da ucuz işgücü sunan özellikle üçüncü dünya ülkelerinden kolayca "muadelet=denklik" verilmiş mühendisler eliyle pek çok iş kotasılmaktadır. Üstelik sözünü ettiğimiz bu yasa ve yönetmelikler, tepki çekmesin diye toplu çıkartılan birbiriyle ilgisiz diğer bazı yasa ve yönetmeliklerin arasına büyük bir ustalıklarla yerleştirilerek, Meclis denetiminden kaçırılarak geçirilmektedir. Bazı Bakanlar Kurulu kararları ya da talimatlar yoluyla; 3458 sayılı Mühendislik ve Mimarlık Hakkında Kanun ile 6235 sayılı TMMOB Kanunu'nun yabancı mühendislerimize ülkemizde mesleklerini yapabilmelerine yönelik kısıtlama ve yasakları açıkça çiğnenilmektedir. Bir bakıma TMMOB'nin hükümetlere karşı muhalif tavrı ayrıca bu yolla da cezalandırılmış olmaktadır.

Konunun ikinci temel bileşeninin elektronik sanayi olduğunu en başta vurgulamıştık. Hükümetlerin bu konuda, ileri teknolojiler gerektiren alanlara yatırım yaparak, bunları destekleyip yol gösteren politikalar üretmesi gerekirken; diğer pek çok sektörde olduğu gibi bunların dışalım yoluyla sağlanması ve yerli sanayinin bu politika üstüne kurgulanması yeğlenmiştir. Dokuzuncu Kalkınma Planı'nda ana tema olarak "üretim üssü" kavramı işlenerek, uluslararası sermayenin direktifleri her adımda önümüze konmaktadır. Sermaye ihracının günümüzdeki karşılığı olan bu kavram; yerli sanayinin gelişimi

önündeki en önemli engeldir. Yerli sermaye ise hiçbir Ar-Ge çalışması yapma gereği görmeden, yatırımı için riske girmeden bu hazır ileri teknoloji ürünlerine büyük paralar ödeyerek, amaca uygun olarak yalnızca bunların toplanıp birleştirilmesi işiyle, üretim üslerini işletmekle yükümlü olmaktadır. Hükümet, sektör bileşenlerini bu konuda yüreklendirici ve zorlayıcı hiçbir çalışma yapmamaktadır.

"AB Müktesebatı" diye başlayan düzenlemelerin tümünün, sanayimizin bütün dallarını engellemek adına hazırlanmış olduğu somut olarak görülmektedir; elektronik sanayinin de bundan en çok etkilenen sektör olduğu açıkça ortadadır. Henüz emekleme dönemini yaşayan elektronik sanayimiz, yok olma noktasına hızla taşınmaktadır. Sektörün geçmişteki anlı şanlı büyük firmaları artık yabancı ortağın -belki de yeni sahiplerinin- satış bürosu olarak çalışıyor olmayı içlerine sindirebilmenin çabası içindedir. Önemli sayıdaki sektör firması da bu büyük firmaların baskılı devre kartlarının (PCB) üretimi ya da montajlarını yapmakla yetinmek zorundadır. Oysa unutulmaması gereken önemli nokta; elektronik sektörü ürünlerinin, madeni eşya, kimya, ince-mekanik ve enerji sektörü başta olmak üzere öncelikle sanayi ürünlerinin tümü için bir numaralı girdi olarak kullanıldığı gerçeğidir. Ayrıca sanayi ve hizmet sektörünün bir numaralı girdisi ve onlara ürün sağlıyor olmanın ötesinde, eğitimden tıp alanına, savunmaya dek yaşamın bütün alanlarında yaygın kullanımı söz konusudur. Tüm bunlar, sektörü vazgeçilmez kılmaktadır. Gitgide kısalan ürün ve teknoloji ömürleri ise; yenilik ve yaratıcılık konularıyla sektöre, onun bileşenlerine stratejik bir önem yüklemektedir.

Rekabet üstünlüğü olarak, gelişmiş ülkelerin hizmet sektöründeki en önemli kaleminin bilgi teknolojileri ile buna kaynak sağlayan yani elektronik sanayi olduğu çok açıktır. Gelişmekte olan ülkelerin hepsinde en önemli sektörün elektronik olduğunu görmemek olanaksızdır. Bu da sektörün pazar payı ile orantılı olarak çok önemli bir işgücüne işaret etmektedir. Elektronik sanayinin bu boyutu, onu tek başına bir sanayi dalı olmanın ötesinde, artık diğer sektörleri de çekip sürükleyen ve gelişimine katkı veren çok özellikli bir sanayi haline getirmektedir. Geçmişte bir ülkenin gelişmişlik düzeyi ağır sanayi potansiyeli ile değerlendiriliyorken; günümüz ölçütünde bu, bilgi üretimi, bilgisayar kullanımı ve iletişim teknolojilerinde geline düzey üzerinden değerlendirilmiştir. Bilgi birikimi ve deneyim olarak ülkemiz artık önemli bir aşamaya ulaşmış bulunmaktadır. Bu noktadan sonra Ar-Ge ile ilgili olarak önemli düzenlemelere ve devletin desteğine gereksinim olduğu açıkça görülmektedir. Ama hükümetler "ithal ikame" üretimleri desteklemeyi, çok uluslu şirketlerin baskıları nedeniyle yeğlememektedirler.

Elektronik sanayinin doğası gereği, yukarıda da değindiğimiz gibi sanayinin bütün sektörlerine yaygın olarak girdi sağlama özelliği vardır. Bu da öncelikle büyük bir katma değer yarattığı anlamına gelir. Elektronik sanayinin desteklenmesi, ülkemizin gelişmişlik düzeyinin lig atlaması için önemli bir öge olacaktır. Kamu satın alımlarında bile yerli elektronik sanayi ürünlerinin destek alımları bir yana yerli üretimler ısrarla dışlanmaktadır. Stratejik öneme sahip üretimlerin, yerli sanayinin desteklenmesiyle yapılabilirliği birçok örnekte kanıtlanmışken, gerekli düzenlemeler yapılarak desteğin sağlanması konusunda ilerlemeler yeterli değildir.

Sektör, 2008 yılı Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre 45 bini aşkın çalışanı istihdam etmektedir. Ülkemiz, dünyada aynı sektörü karşılaştığımız diğer bazı ülkelerin verileri yanında çok önemli görünmese de 2009 yılında 9 milyar 536 milyon ABD Doları'na karşılık gelen miktarda dış satım gerçekleştirmiştir. Bu performans ve dinamizm, ülkemizdeki diğer sektörler için daha umut veren büyüklüktedir. Bu dinamizme baktığımızda dış pazarlarda rekabet şansımızın olabileceği izlenimi doğmaktadır. Bir başka dikkat çeken büyüklük de, dış satım rakamının 2008 yılına göre yüzde 18.9 oranında azalarak, 2009 yılında 4 milyar 886 milyon ABD Doları olarak gerçekleşmesidir. Küresel krizin etkilerini bu verilerden okumak olanağı ortaya çıkmaktadır. Talebin bazı alt sektörlerde azalmasıyla orantılı olarak üretimin de düştüğünü ve ileri teknoloji içeren dış alım miktarının da bunlara bağlı olarak azaldığı tespit edilmektedir.

Elektronik sanayinin 2009 yılında Ar-Ge için, 200 milyon ABD Doları harcama yaptığını, bunun da toplam ciro içinde yüzde 2 gibi bir tutara karşılık geldiğini yine TÜİK verilerinden çıkartabiliyoruz. Türkiye genelinde sanayi sektörünün bütününde bu oranın yüzde 0.8 civarında olduğu düşünüldüğünde, elektronik sanayi Ar-Ge çalışmalarına oldukça önem vermektedir. Özel sektöre ait olan bu oran, ne yazık ki kamunun Ar-Ge konusundaki harcamalarını içermemektedir. Aslında kamunun Ar-Ge çalışması yapmadığı da bilinmektedir elbette.

Dokuzuncu Kalkınma Planı hedeflerinde her ne kadar Ar-Ge çalışmalarına gereken desteğin verileceğinden ve üniversite-sanayi işbirliğinden söz edilmekteyse de; bunlara ilişkin herhangi bir proje ortaya konmamıştır. Uzun soluklu projelere gereksinim duyulan böylesi önemli konuların yalnızca iyi niyet dilekleriyle savsaklanması, hükümetlerin konuya yaklaşımının göstergesidir. Katma değer yüksekliğini vurguladığımız bu sektörün, yenilikçi, yaratıcı gelişmelere ve Ar-Ge çalışmalarına dayalı ileri teknolojileri kullanıp tasarım ve üretimler gerçekleştirirken daha somut destek projelerine gereksinimi vardır.

Elektronik sanayinin, bütün dünyada olduğu gibi ülkemizde de içinde bulunduğumuz yüzyılın en fazla kalifiye işgücünü barındıran bir sektör olduğundan hareketle;

onun tek başına bir sanayi dalı olmanın ötesine geçerek, diğer tüm sektörlerle bir ivme katan, onları geliştirerek verimlilik artışı sağlayan niteliğinin farkında olunması gereklidir. Zaten gelişmiş ülkelerde yapılan planlı ve doğru yatırımların sonuçlarını irdelemek bile, elektronik sanayi alanında yapılması gerekenler konusunda ipuçlarını vermektedir. Ama bu noktada sanki bir başka sorun ortaya çıkmaktadır. Emek yoğun sektörler için, ileri teknolojiler kullanan çok uluslu sermayeye olan bağımlılıkları aşmak olmalıdır. Dış alım yoluyla değil de, ülkemizde üretilebilen her ürün istihdamı da geliştirerek, olası ekonomik sorunların önüne bu yolla geçilebilecektir.

Hükümetler eliyle gerçekleştirilmesi gereken sosyal ve teknolojik planlamalara ivedilikle gerek olduğu her köşe başında önümüze çıkmaktadır. Türkiye, artık hem elektronik hem de bilgi teknolojileri konularında ve bu sektörlerin ilgili alanlarıyla olan etkileşimini doğru biçimde değerlendirerek; kapsamlı bir planlama sürecini başlatarak, hemen uygulamaya geçmesi gereken bir noktadadır.

Ülkemizin AB ile olan ilişkileri ise; hükümetlerin "ne serden geçirim, ne de yardan" ikircikliği içinde her geçen gün daha karmaşık bir sürece evrilmektedir. Artık tam anlamıyla sorunlar yumağına dönüşmüş olan bu konuda başbakanımız çıkıp; demokrasi konularında Avrupa Parlamentosu üyelerine ders (!) bile verebilecek düzeye gelmiş bulunuyor. 2005 yılı Ekim ayında başlatılan katılım görüşmelerinin ilk adımı olan Tarama Süreci'nde ülkemiz mevzuatı, AB müktesebatı ile karşılaştırılarak düzenlemeler yapılması istenmektedir. Tarama Süreci ise; "AB müktesebatı ile uyumlu mevzuat", "Değişiklik yapılması gereken mevzuat" ve "Çıkartılması gereken mevzuat" biçiminde gerçekleştirilmektedir. Ülkemizde var olan durumun saptanmasından sonra Avrupa Komisyonu, Tarama Süreci'nden geçirilmiş ve uygulama kapasitesi yeterli görülmüş olan konu başlığının açılarak, ikinci aşama olan görüşme sürecini başlatacaktır. Elektronik sektör ürünleri, "Malların Serbest Dolaşımı" kapsamında yer alan bir konudur. Mamul ve yarı-mamul ürünlerin, diğer tüm sanayi sektörlerinin ortak paydası olması nedeniyle elektronik sektörünü de AB'de malların serbest dolaşımı kapsamındaki tüm sanayi ürünleri ile aynı politika içerisine sokmaktadır. AB; Gümrük Birliği'ne dahil olan ülkemiz için, 22 Temmuz 1993 tarihinden beri, ürünleri risk gruplarına göre 8 ayrı modüle ayrılarak, bu modüllerdeki temel gereklere uygunluğu gösteren "CE Uygunluk İşaretinin Ürünlere İliştirilmesi" demek olan Modüler Yaklaşım Politikası'nı dayatmaktadır. Üreticiler için bu belgenin alınabilmesi, önemli bir mevzuat ve iş takibi sürecini gerektirmektedir.

Çağımızda bilgi toplumu olabilen ülkeler açısından son derece önemli olanaklar ve ayrıcalıklar sunan bir döneme girilmiş bulunmaktadır. Bilgi ve teknoloji üretebilen ülkeler artık daha bağımsız olup, gelişmelerini kendi kaynaklarıyla sürdürebilmektedirler. Kalkınma stratejileri, sanayi devrimi sonrasında daha çok emek yoğun-kol gücü ilkeli olup, daha az katma değer üretir politikalar ile belirlenir olmaktadır. Artık çağın dayatması, zihinsel etkinliklere yönelik politikalar olarak belirlenmektedir. Hükümetlerin burada politika belirlerken yapmaları gereken en önemli iş, elektronik sanayinin bugünkü olumlu gelişmesini daha üst noktalara taşımak ve önünü açıcı yöntemler geliştirmek olmalıdır. Üniversite, devlet ve özel sektör birbirinden kopuk, birbirinden habersiz değişik çalışmalar yapmaktadırlar. Hükümetlere düşen; uzun erimli politikalar ve geliştirilmiş projelerle bir eşgüdüm sağlayarak, bu çalışmaları birleştirip-geliştirecek yapıların oluşturulması olmalıdır. Böylece sözü edilen tüm bu bileşenlerin aynı hedefe ortak görüş ve kararlılıkla yönelmesi sağlanarak, bir sinerji geliştirilip teknolojik yaratıcılık özendirilecektir. Bunun bir yansıması da eğitim alanında olmalı ve üniversitelerimizde mühendislik eğitiminden başlayarak, ara eleman ve teknisyenlerin nitelikli yetiştirilmeleri konularında gerekli çalışmaların ivedilikle başlatılması sağlanmalıdır.

Mühendislik eğitimi vermekte olan üniversitelerimize düşen görevse, sanayi gerçeklerine dönük güncel programlar geliştirmek, bunlara uygun yenileme çalışmalarını sık aralıklarla yapmak olmalıdır.

Ara ve yatırım mallarının dış alımının artış nedenleri; kesinlikle Ar-Ge çalışmalarının yeterince teşvik alamıyor olması ile araştırma yapan kurum ve kuruluşlar arasındaki eşgüdümün bir türlü amaca uygun geliştirilemiyor olmasıdır. Yerli mühendis çalıştırılması değişik yöntemlerle teşvik edilerek, onların yenilikçi ve yaratıcı birikimlerini sektöre aktarmanın yöntemleri belirlenemedikçe, dış satımlarımız daha çok dış alımın fonksiyonu olmaya mahkumdur. Dış satım verilerimiz bu nedenle çok yanıltıcı olmaktadır. Yani daha çok dış alım yoluyla ve dışarıdaki ileri teknolojilerle üretilen malların kullanıldığı yeni üretimler, dış satım rakamlarında yanıltıcı sonuçların ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Özelleştirme adı altında ve bütçe açıklarının kapatılması yolunda geri dönüşü olmayan bu yolda kararlı gidişini sürdüren hükümetin en temel görevlerinin başında, "destek politikalarının yaşama geçirilmesi konusunda uzun erimli politikalar, projeler ortaya koymak" yer almalıdır. Çok da zor değil. Ama önce ne için ve kimlere çalışması gerektiğinin seçimini yapmak yeterli olacaktır. ◀

